

**Гродзенскі Новы Свет.
Перспектывы рэнавацыі і выкарыстання.**

Гродна, 2009

Змест

Уступ

Новы Свет як гісторыка-архітэктурная каштоўнасць, магчымыя накірункі рэнавацыі і захавання

Прапановы па паквартальнаму аднаўленню Новага Свету

Прапановы па ўнясенні частак Новага Свету і асобных будынкаў у ім у спіс архітэктурнай спадчыны

Апісанне будынкаў у Новым Свеце з пазначэннем іх гістарычнай і архітэктурнай каштоўнасці (адрас аб'екта, тэхнічныя параметры, гісторыя, мастацкія дэталі, рэжым аховы, дзеянні)

Карта

Матэрыялы фотафіксацыі аб'ектаў у Новым Свеце

Уступ

Раён горада Гродна пад назвай Новы Свет з'явіўся ў другой палове XIX ст. як частка горада, якая паступова ўзнікала на былых валоданнях князёў Друцкіх-Любецкіх. 24 чэрвеня 1875 года прадмесце Новы Свет было афіцыйна ўключана ў межы горада. У межах Новага Свету будавалі свае дамы дастаткова заможныя гараджане, таму забудова канца XIX – пачатку XX ст. хаця з большага і была драўлянай, аднак мела вялікую колькасць дэкарацыйных аздабленняў (асабліва варта адзначыць будынкі ў стылі так званага «рускага» мадэрна). Шмат цікавых будынкаў (асабліва ў стылі канструктывізма) з'явілася ў Новым Свеце цягам 1920-1930-х гг., калі тут будаваліся польскія чыноўнікі і афіцэры а таксама шматлікія эмігранты з былой Расійскай імперыі. Гродзенскі Новы Свет – найбольш аргінальная частка гістарычнага цэнтра горада першай трэці XX стагоддзя, якая захавала непаўторны дух гарадской ускраіны і валодае вялікімі ўнутранымі рэзервамі для развіцця турызму і малога бізнэса, рэстаўрацыі і рэнавацыі. Аднак да сённяшняга дня большая частка Новага Света не ўваходзіць у межы гістарычнага цэнтра Гродна, а найбольш каштоўная яго частка (вуліцы Міцкевіча-Горкага-17 верасня-Астроўскага-Рэйманта) наагул запланавана гарадскімі ўладамі фактычна да поўнага зносу.

Новы Свет як гісторыка-архітэктурная каштоўнасць, магчымыя накірункі рэнавацыі і захавання

Новы Свет у Гродне за сто гадоў свайго існавання істотна не змяніўся і як частка ўжо гістарычнага цэнтра ў вельмі прывабным месцы горада будзіць прагу на набыццё прыбытку новаму капіталізму.

Аднак у параўнанні з пачаткам XX стагоддзя для лёса Новага Свету змянілася тры рэчы:

- раён цяпер мае значна большую колькасць насельніцтва, са значна меншымі фінансавымі мажлівасцямі, чым першыя яго гаспадары, з іншымі эстэтычнымі і побытавымі патрабаваннямі і родам заняткаў

- першыя гаспадары раёна не патрабавалі гаражоў і стаянак для транспарта, мелі развітую інфраструктуру ў межах раёна (крамы, майстэрні, корчмы)

- у сучасным грамадстве Новы Свет успрымаецца як раскоша, якую не заслугоўваюць сучасныя жыхары Новага Свету (агароды ў цэнтры горада, двор на малую колькасць людзей, нестандартнасць планіроўкі і інш.).

Станоўчае тое, што грамадскасць усведамляе мастацкую і гістарычную каштоўнасць Новага Света і пачынае задумвацца аб захаванні і устойлівым развіцці гэтага раёна.

Як адзіна правільнае рашэнне цяпер лічыцца прывабіць інвестара з толькі адной умовай: перасяліць цяперашніх жыхароў раёна і пасля фактычна дарэшты знесці ўвесь раён. І ніхто не задумваецца, што унікальны ансамбль

Новага Свету можа быць для інвестара больш прывабным, чым проста пустэча ў цэнтры горада.

Фактычна ж і перад грамадскасцю і перад дзяржавай павінна ставіцца толькі адна задача: “дзе знайсці сродкі на захаванне не толькі асобных архітэктурных аб’ектаў, не толькі ансамбля уцэлым, але духа пачатку ХХ ст.”

Існуюць тры асноўныя шляхі захавання гродзенскага Новага Свету:

Першы шлях: Усё робіцца за кошт дзяржавы. Новы Свет пераўтвараецца у прадмесце-музей, Гродзенскі скансэн. За камунальны бюджэт трэба адрэстаўраваць будынкi, жыхароў абавязаць выконваць пэўныя патрабаванні звязаныя з захаваннем і цэласным успрыняццем ансамбля, імкнуцца да таго, каб атрымаць пэўны прыбытак на развіццё раёна ад галерэй, майстэрняў, сувенірных крамаў, кавярняў.

Другі шлях: змяненне склада насельніцтва на значна больш багатае і ў меншай канцэнтрацыі. Гэта вельмі працаёмкі і складаны шлях, бо патрабуе пастаяннай індывідуальнай працы з кожным старым і будучым жыхаром Новага Свету, пастаяннага пошука баланса паміж укладаннем прыватных грошаў у паляпшэнне якасці жыцця ў раёне і захаваннем гістарычных краявідаў.

Трэці шлях: грошы на рэстаўрацыю і захаванне з’яўляюцца за кошт новага будаўніцтва на вольных месцах раёна і кампраміса паміж новымі ўкрапленнямі і гістарычным ландшафтам.

Гэты шлях бадай што найлепшы. Давайце абмяркуем варыянт з ўшчыльненнем забудовы, і пастараемся знайсці кампраміс, які б аптымальна задавальняў бы патрабаванням формулы: шчыльнасць засялення = камфорт, і патрабаванням захаванасці аўтэнтычнасці краявідаў.

Звычайна забудоўваюцца прамежкі паміж сядзібнымі дамамі па чырвонай лініі вуліцы, ператвараючы асобныя будынкi ў адзін шматпад’езны традыцыйна савецкі жылы дом. Пры гэтым непасрэдна каля увахода для даезда да аўтамабіляў пракладваецца дарога з месцамі паркоўкі. Вуліцы таксама пакідаюць за сабой функцыю транспарта аўтамабіляў (гэта зусім дзіўна, бо заезд у двор доўгага шматпад’езнага дома усё роўна існуе толькі з аднаго боку, а густая сетка раней пракладзеных вуліц натуральна губляе транспартныя функцыі). Пасярод вялікага агульнага двара, праўда, арганізуецца рэкрэацыйная зона, да якой можна дабрацца толькі праз аўтамабільную зону. Лінейнасць арганізацыі двара на выезде абавязкова прывядзе да дэмантажам асобных будынкаў. Ранейшая практыка паказвае, што падобны варыянт развіцця падзей найбольш рэальны, таму самы страшны для Новага Свету і падобных гістарычных кварталаў.

Існуе больш прадуманы падыход да камфортнай арганізацыі пражывання. Па-першае трэба рашуча адасобіць транспартна-гаспадарчую зону ад рэкрэацыйна-жылой тэрыторыі. Стаянку аўтамабіляў і гаспадарчы двор рацыянальнай усяго арганізаваць пасярод квартала (далей ад старых жылых дамоў). Праўда, у новай жылой забудовы, якая паўстане пры ўшчыльненні, будзе планіровачная асаблівасць: будынкi будуць пазбаўлены вокнаў на гаспадарчы двор, з-за таго яны будуць вузкія, з тэхнічнымі

памяшканнямі на адзін бок. Па-другое, трэба пазбавіць вулічныя праезды транспартных функцый, пад'езд аўтамабіляў можна арганізаваць толькі з аднаго з чатырох бакоў квартала. Гістарычныя будынкi сваімі параднымі фасадамі выходзяць якраз на вуліцу, дзе трэба арганізаваць пешаходна-зялёную прастору. Па-трэцяе не трэба баяцца не лінейнай, камернай арганізацыі двара. Двары-калодзежы прывабна выглядаюць у будынках аднаго–двух паверхаў (да таго ж гэта у традыцыі гістарычных кварталаў Гродна).

Цяпер з матэматычных мадэляў, давайце пяройдзем непасрэдна да Новага Свету. Раён досыць разнастайны: мае неаднародную забудову як па каштоўнасці так і па капітальным стане, раён таксама шчыльна ўпісаны ў транзітную транспартную сетку горада.¹ Для планавання рэканструкцыі Новага Свету можна прымяніць усе тры шляхі падыходаў да развіцця раёна сядзібнай забудовы. Варта разглядаць кожны квартал паасобку.

Прапановы па паквартальнаму аднаўленню Новага Свету

Квартал Бялінскага – Міцкевіча – 17 Верасня. *Гродзенскі скансен – музей горада. Не палохайце чыноўнікаў: трэба казаць аб “элементах музеефікацыі”. Што такое скансэн наогул мала хто ведае. Нават аўтар...*

Гэты квартал з усіх у Новым Свеце захаваў максімальную канцэнтрацыю лепшых прыкладаў драўлянай сядзібнай забудовы пачатку ХХ ст. Таму менавіта яго трэба пераўтварыць у музейны і культурны цэнтр, у што павінны быць укладзены дзяржаўныя сродкі, у тым ліку з продажу участкаў інвестарам у Новым Свеце. Найперш, праз недапушчэнне руху транспарта па вуліцах Бялінскага, 17 Верасня ад Ватуціна да Пушкіна, і Рэйманта да Астроўскага ўтвараецца натуральны пешаходны экскурсійны маршрут, які эстэтычна задавальняе наведвальніка і заахвочвае яго карыстацца з паслугаў культурных устаноў, якія могуць тут быць размешчаны.²

З усіх месцаў Новага Свету квартал Бялінскага – Міцкевіча – 17 Верасня трохкутны і мае найменш вольнага месца пад агародамі. Але і тут можна ўшчыльніць забудову. Лепш гэта зрабіць праз перанос у гродзенскі скансен прыкладаў драўлянага дойлідства з месцаў, дзе ім пагражае знос. Так пры пашырэнні вуліцы Будзёнага дамы №5, №17 варта захаваць шляхам

¹ Вуліца Астроўскага ўваходзіць у малое транспартнае кола вакол гістарычнага цэнтра (чатырохпалосная, без выездаў і стаянак, нават пешаходныя пераходы сінхранізаваны са светлафорамі на Горкага і Дзяржынскага). Радзьяльныя магістралі: Завулак Віленскі-Горкага і вуліца Дзяржынскага на граніцах раёна таксама досыць добра адасабляюць Новы Свет. Даезд і выезд у раён на радзьяльныя накірункі забяспечваюць толькі дзве вуліцы: з поўначы вуліца Даватара, а з поўдня Міцкевіча.

² Музей прыватных калекцый, гарадскога побыту пачатку ХХ ст. у дамах па 17 Верасня №№13, 15,17,19 (можна іх будзе злучыць пераходамі), музей прыроды і мемарыяльная экспазіцыя прысвечаная заснавальніку гродзенскага музея прыроды Станіславу Жыўне, які жыў доме №9 па вул. Бялінскага, музей палітычных рухаў і падзей міжваеннага перыяду і мемарыяльная экспазіцыя Сяргея Прытыцкага на 17 Верасня №10а і інш. Кавярні, майстэрні і крамкі з сувенірамі народных майстроў, кнігарні, музычныя салоны, галерэі – такую канцэнтрацыю турыстычнага прадукта ў Гродне, у аўтэнтчным гістарычным асяроддзі можна дасягнуць толькі у двух месцах: на Залатарскай (сучаснай вуліцы Урыцкага) і тут, у прапанаваным квартале Новага Свету.

пераноса ў адзначаны квартал (Будзёнага №3 – на вул. Рэйманта). Дамы №2, №4 па вул. Чырвонаармейскай без ансамбля ў санітарнай зоне чыгункі на двары аўтавакзала і бензазапраўкі таксама не вытрымаюць выпрабавання часам і павінны пераехаць у Новы Свет. Мажліва яшчэ знойдуцца прыклады драўлянай архітэктуры, якія размесцяцца тут.

Квартал 17 Верасня – Бялінскага – Міцкевіча – зав. Віленскі.
Квартал элітнага жылля з інфраструктурай і скверам. Квартал, які з трох бакоў (Горкага, Міцкевіча, Бялінскага) павінен захаваць каштоўную ансамблеваю фасадную забудову, а забудову па вуліцы 17 Верасня можна цалкам мадэрнізаваць, квартал можа мець пад'езды транспарта толькі з боку Міцкевіча і 17 Верасня, з захаду – сквер без транспарту па Горкага, з усходу – пешаходная Бялінскага. У разглядаемым квартале можа таксама атрымацца два утульных дворыкі на розных узроўнях схілу з аткрыццём перспектывы на старажытны цэнтр, што станоўча паўплывае на прывабнасць, кошты новапабудаванага жылля. Пад'езд для будаўніцтва з боку 17 Верасня адкрыты, камунікацыі для старых будынкаў знаходзяцца па перыметру квартала.

Квартал Міцкевіча – 17 Верасня – Дзяржынскага – граніца СШ №10 і Пагранічнага атрада – Горкага. *Офісны раён з рэкрэацыйнай зонай.* Ансамбль паўднёвай частцы вуліцы Міцкевіча парушаны пасля вайны, таксама разбіта кампазіцыя вуліцы Дзяржынскага ў межах гэтага квартала. Складаны рэльеф, які стромка спускаецца да ручая, спрыяе выстройванню парадных фасадаў не па чырвоных лініях праезных Міцкевіча і Дзяржынскага, а ў бок маляўнічага зяленага яра. Даўно наспела зрабіць наўпроставы праход ад упраўлення юстыцыі да дома культуры. Будаўніцтва стыльнага пешаходнага мосціка праз Юрыздіку не толькі забяспечыць гэты пешаходны маршрут, але і вельмі ўпрыгожыць рэкрэацыйную зону здоўж малай рачулкай. Даліна Юрыздыкі бяспрэчна патрабуе добраўпарадкавання (ачыстка русла, прагулачныя сцежкі, альтанкі з лавамі для адпачынку), але заўсёды трэба памятаць пра векавыя дрэвы, якія яшчэ шмат дзесяцігоддзяў могуць складаць аснову рэкрэацыйнай прывабнасці гэтага аб'екта. З архітэктурных аб'ектаў пад абарону ад разбурэння падпадаюць толькі мастацка каштоўныя Міцкевіча №13а, №9, №7, Горкага №5, №3, Дзяржынскага №10 і ансамблевая Дзяржынскага №12, №14, №20а, №22а, №28, №30. Таму на месцы іншых пабудоў і пустых пляцоўках цалкам мажліва будаўніцтва новых архітэктурна вартасных аб'ектаў грамадскага прызначэння. Варта звярнуць увагу на рэарганізацыю пад'ездаў і парковачных месцаў для новых праектаў на гэтай тэрыторыі. Новыя гаспадары абавязаны абавязкова мінімізаваць месцы гасцявых стаянак і схаваць на цокальныя паверхі паркоўку сваіх і службовых аўтамабіляў і не забыць, што будынкі павінны быць не вышэй за тры паверхі і мець адразу некалькі парадных фасадаў.

Квартал Астроўскага – Ватуціна – 17 Верасня – Горкага. *Турыстычная зона “Залатая Горка”.* Гэта адзінае месца ў Новым Свеце, дзе яшчэ адкрываецца панарама на дамінанты гістарычнага цэнтра (дастаткова высока і краявід не засланяюць будынкi балініцы і упраўлення сельскай гаспадаркі). Квартал амаль цалкам страціў свой даваенны ансамбль. Варта захаваць толькі паўднёвы бок раёна – забудову па вул. 17 верасня, аднавіўшы кутні дом па Горкага №29. Квартал патрабуе цалкавітай змены гаспадароў і прызначэння: перасялення прыватнага жылля, перавод мінімум адной паліклінікі (кардыялагічнай) на новае месца. Старую і стылізаваную забудову па 17 Верасня і Ватуціна варта засяліць крамкамі, кавярнямі, галерэямі. Варта адрэстаўраваць пад гасцінічную частку рэкрэацыйнага комплексу канструктывісцкі будынак адной з паліклінік са стылізацыяй пад інтэр’ераў 1930-я гады (натуральна, трэба вярнуць яго плоскі дах). З боку Горкага адкрываецца новы комплекс будынкаў рэкрэацыйна-турыстычнага цэнтра: мінібасейн, працэдурны і трэнажоры на плошчах былой паліклінікі МУС, панарамны рэстаран у глыбіні квартала на узгорку над старой забудовай 17 Верасня. Гэта усё функцыі першага паверха – вышэй гасцінічныя нумары, адзінае абмежаванне – забудова не вышэй трох узроўняў. У глыбіні квартала сфарміруецца невялікі ўтульны дворык, які не варта займаць паркоўкай. Яна павінна быць падземнай, заезд на яе з боку Ватуціна паміж двума цяперашнімі паліклінікамі.

Квартал Астроўскага – Рэйманта – 17 Верасня – Ватуціна. *Квартал старога асабняковага жылога раёна з ушчыльненнем забудовы і перапланіроўкай сістэмы пад’ездаў.* Канцэптуальна складаецца так, што квартал з трох бакоў не будзе мець выездаў (магістральная Астроўскага і пешаходныя 17 Верасня і Рэйманта), таму трэба арганізаваць заезд з вуліцы Ватуціна, які б забяспечваў пад’езд да кожнага дома (асабнякі не ператвораныя ў камунальнае жылло, прадугледжваюць між іншым і прыватны двор, хай і урэзаны ўшчыльненнем). Заезд паралельны Астроўскага і 17 Верасня ў якасці паркінгавых масцаў месцаў будзе выкарыстоўваць пад’езды да двух новых ліній забудовы квартала і кавалак вуліцы Славацкага, які уваходзіць у яго склад. З паўночнага боку квартал павінен аздобіць вуліцу Астроўскага лініяй шматкватэрных двух-трох павярховых дамоў арыгінальнай архітэктуры.

Квартал Астроўскага – Пушкіна – Рэйманта. *Тэрыторыя паліклінікі з пад’ездам і рэкрэацыйнай зонай.* У цэнтры трохкутнага квартала знаходзіцца будынак паліклінікі, які дэсануе з дамамі суседніх кварталаў. Выправіць гэтую сітуацыю цяжка, хіба што “патапіць” гэты аб’ект у зеляніне, ландшафтны дызайнер можа зрабіць цуд. Асновай зоны для шпацыраў будзе пешаходная Пушкіна з уздымам рэльефа у бок паліклінікі. Трэба прыбраць буду з камунікацыямі і два дома: адзін па вуліцы Астроўскага, другі па 17 верасня. Дом па вул. Пушкіна №10 трэба перадаць установе, каб гаспадарчы двор не псаваў зяленай зоны. Мажліва пашырэнне

паліклінікі з будаўніцтвам корпуса не вышэй двух паверхаў паралельна Пушкіна. Службовы паркінг, як і зараз адразу каля паўднёвага фасада установы, гасцявая стаянка – па вул. Астроўскага.

Квартал Астроўскага – Дзяржынскага – 17 Верасня – Пушкіна.
Квартал старой асабняковай забудовы з мадэрнізавымі вулічнымі фасадамі і змененай сістэмай пад'ездаў. Інтэнсіўны рух транспарту па вуліцы Астроўскага і Дзяржынскага, а таксама жаданне, каб кавалак вуліцы Пушкіна ў межах квартала з прыгожай ясеневай алеяй і шчыльнай старой забудовай стаў пешаходным, вымушаюць, каб выезд транспарту з квартала ажыццяўляўся толькі ў бок вуліцы 17 Верасня. Гэтую ўмову можа забяспечыць пракладка пад'езда з арганізацыяй парковачных месцаў па цэнтру квартала, над ручаём, узятым у калектар. Такоё рашэнне таксама дазволіць на пазбавіцца ад гаспадарчых функцый фулічных фасадаў дамоў, прыбраць загародкі, пашырыць тратуары і зрабіць гэтыя фасады сапраўды параднымі. Мажліва хтосці з архітэктараў хацеў бы замяніць у гэтым квартале прыватную забудову на новую трохпавярховую (вышэй забараняе закон), але, думаецца, гэта не мэтазгодна. У квартале аховы заслугоўваюць толькі прыродныя аб'екты: ясеневае алея па Пушкіна (9 ясеняў з аднаго бока, 13 ясеняў і ліпа – з другога), дуб каля дома па Дзяржынскага, і ліпа з грушай у двары саюза палякаў.

Квартал Рэйманта – Астроўскага – Славацкага – Піянерская.
Квартал старой асабняковай забудовы з кропкавым ушчыльненнем. У першую чаргу квартал патрабуе яркага фасаднага акцэнта па вуліцы Астроўскага, сугучнага па аб'ёму з дамамі №4а, №6. Квартал вузкі, да таго ж яшчэ мае забудову на папярэчнай вуліцы Розы Люксембург таму асабліва забудову тут не ўшчыльніш, нават калі пазбавіць тутэйшых гаспадароў прыватных двароў, кампенсавашы ім гэтую невыгоду, камунальнымі дадаткамі, як то рацыяналіная паркоўка, цэнтралізаванае ацяпленне і г.д. – атрымаецца убудоваць толькі 3-4 дома агулам на 16-20 кватэр. Таму раўназначна з вышэй апісаным развіццём падзей, выступаюць яшчэ два варыянты. Першы – апроч фасада Астроўскага пакінуць усё як ёсць зараз. Другі – знесці цікавыя, але ж усё ж малакаштоўныя дамы па Рэйманта 14-30, і пабудоваць на іх месцы шматкватэрныя трохпавярховыя будынкi, сугучныя і суразмерныя з няцотным бокам гэтага кавалка вуліцы Рэйманта. Праект рэарганізуе транспартны заезд у квартал, што дазволіць зрабіць Рэйманта і Славацкага пешаходнымі і знойдзе грошы прыватных інвестараў на рэстаўрацыю і захавання ансамбля будынкаў №№ 19, 21, 23, 14, 16 па вуліцы Славацкага. Пытанне, які з трох варыянтаў выбраць застаецца адкрытым.

Квартал Даватара – граніца дзіцячай бальніцы – Рэйманта.
Квартал старой малапавярховай жылой забудовы, мадэрнізаванай і шляхам надбудовы і арганізацыі жылой мансарды у квартал павышанай камфортнасці. Квартал цалкам быў комплексна будаваны ў другой палове

50-х ансамблем двухпавярховых дамоў з элементамі сталінскага ампіра. Будынкi ўжо даўно патрабуюць капітальнага рамонту. Рамонт можна правесці за кошт продажу кватэр у надбудаваных паверхах. Сумарная плошча памяшканняў можа павялічыцца на 50% - 70%, хаця колькасць жыхароў не больш чым на 50%. Прывабіць інвестараў-нарасялаў можна толькі якаснай зменай камфортнасці квартала. Таму рэканструкцыя павінна праводзіцца адразу для ўсіх пабудоў шляхам поўнага высялення, з далейшай частковай заменай жыхароў на больш плацежаздольных. Натуральна, будзе перапланіроўка памяшканняў на кватэры большыя па плошчы. Будынкi будуць атынкаваны і двор будзе падзелены на рэкрэацыйную і транспартную частку.

Квартал Даватара – Піянерская – Славацкага – Астроўскага – Горкага. *Адміністрацыйна гандлёвы цэнтр з інфраструктурай (маркет, ярусная стаянка, дамы спецыялістаў).* Першапачатковая задума міжваеннага перыяду была зменена ў савецкі час. Па вуліцы Горкага сфарміраваўся функцыяналістычны ансамбль, які варта захаваць і “удасканаліць”. Менавіта грамадскія будынкi па Горкага № 49а, 49, 51 злучаныя пераходамі і новымі карпусамі з тылу ідэальна падыходзяць да пераноса з гістарычнага цэнтра органаў дзяржаўнага кіравання – транспартныя пад’езды, наяўнасць будынкаў, якія легка можна прыстасаваць пад адпаведныя мэты, наяўнасць інфраструктуры і прасторы для яе развіцця. Архітэктурная выразнасць квартала далёкая ад дасканаласці, таму навая роля – адміністрацыйнага цэнтра вобласці, дазволіць цэласна разбудаваць раён для патрэб развіцця спецыфічнай інфраструктуры. У першую чаргу, як звычайна для рэалізацыі задумы не хапае парковак. Для вырашэння гэтай задачы ідэальна падыходзіць тэрыторыя сучаснага Грандзіцкага рынку. Вялікая тэрыторыя і перапад рэльефа дазваляе размясціць на двух ярусах (з боку Горкага падземных) шмат машын эканомячы на эстакадных заездах (для заезда выкарыстоўваецца вуліца Даватара). На будаўніцтве паркоўкі можна зэканоміць бюджэтныя сродкі, калі надземныя ярусы аддаць інвестарам пад арганізацыю гандлёвага цэнтра. Пад дамы спецыялістаў і офісныя патрэбы таксама лёгка прыстасаваць дамы па вуліцы Рэйманта №42, 44, 46, Горкага №47, а таксама тэрыторыю і пабудовы дзіцячага садзіка па Астроўскага №2. Пры ўсіх мадэрнізацыях квартала неабходна захаваць як мастацка каштоўныя дамы: Горкага 47а і Астроўскага 4а, для падтрымання ансамбля вуліцы Славацкага дамы №14, 16, а таксама прыродныя аб’екты: даваенныя ліпавыя прысады па Горкага-Астроўскага (22 ліпы), лістоўніцу ў двары дома па Астроўскага №4, а таксама тры дубы, якія растуць у гэтым квартале.

Прапановы па ўнясенні частак Новага Свету і асобных будынкаў у ім у спіс архітэктурнай спадчыны

Дамы з дрэва ў абывацельскай свядомасці лічацца вясковым нетрывалым сегментам для беднаты, забудовай, якая не мае ні мастацкай ні прагматычнай каштоўнасці і з цягам часу пакіне горад як чужы элемент. Такія уяўленні не адпавядаюць рэчаіснасці. Драўляная забудова ва ўсе часы ў беларускіх гарадах была асновай жылых кварталаў, у тым ліку і магнацкіх рэзідэнцый. У апартаментных з дрэва цёпла, утульна і экалагічна для чалавека. Адзіная істотная хіба, якая прымушае людзей звяртацца да каменя альбо цэглы, драўляныя дамы вельмі добра гараць. Таму любая вайна альбо нехайнасць чалавека, маглі знішчыць амаль увесь горад. Але пры сучасных тэхналогіях супрацьпажарнай прафілактыкі і аператыўнага тушэння пажараў, сённяшні дзень па пільнасці зраўняў каменныя і драўляныя будынкi. Менавіта з-за пажара 1885 года Гродна на пачатку XX стагоддзя быў самым цагляным горадам Беларусі, але і ў ім 60% дамоў былі драўляныя, і каля 30% былі накрыты гонтай альбо драўлянай. І менавіта з-за пажара 1885 года ўся захаваўшаяся драўляная забудова Гродна паходзіць толькі з самага канца XIX ст. – першай паловы XX ст. (выключэнне брыгіцкі лямус, дарэчы, самы стары драўляны будынак Беларусі). Новы Свет, Пярэселка, Звярынец, Агароды, Сабачая Горка, Пагулянка, Палестына - мікрараёны Гродна, якія паўсталі якраз у гэты перыяд.

У гродзенскай спадчыне драўлянай архітэктурны ёсць не толькі драўляныя хаткі, разбудаваныя ў сучасныя катэджы, але і мноства стыльовых мастацкіх прыкладаў унікальных для сусветнай архітэктурны, добра захаваныя кварталы прадстаўнікоў сярэдняга класа першай трэці XX ст.

Рускі мадэрн. У рэчышчы мадэрна на Беларусі пакінулі адбітак адразу некалькі накірункаў гэтага стыля. У Расійскай Імперыі першым найбольш пашыраным і раскручаным, натуральна, становіцца рускі стыль. У архітэктурны спачатку гэта быў механічны паўтор узораў сярэднявечнай маскоўскай архітэктурны потым глыбей – візантыйскія узоры. Але на рубяжы стагоддзяў гурток мастакоў у Абрамцава, які складаўся з такіх вядомых імёнаў як Васняцоў, Ёрубель, Малюцін прапануе сваю новую (Мадэрнавую) інтэрпрэтацыю рускай тэмы ў архітэктурны, заснаваную на арнаментных нацыянальнага строя, фактурах дэкаратыўна-прыкладнога мастацтва, матывах, навееных казкамі, операмі, карцінамі створанымі раней славянафільскім рухам. Базавай формай для такога накірунка пошукаў у архітэктурны, натуральна становіцца рускае народнае дойлідства і дрэва, як асноўны будаўнічы, народны матэрыял. “Рускі мадэрн” на Беларусі (натуральна са сваімі мясцовымі асаблівасцямі) атрымаў досыць вялікі распаўсюд не толькі ў будаўніцтве за дзяржаўны кошт, але і сярод простых гарадскіх і месчакковых домаўладальнікаў, мажліва з-за блізкасці да душы дрэва як роднага матэрыяла, мажліва з-за дэкарацыйнай насычанасці, мажліва з-за звычкі запрашаць прафесійных архітэктараў. Разныя ліштвы, філянговыя дзверы і вуглы, шалёўка, падзеленая цягамі на розныя віды, нават

аздобленая накладным паясом з прапілаванымі канцамі, прапілаваны падзор, фігурысты вільчык і франтон са шматлікімі паясамі і фактурай шалёўкі. Бадай што увесь дэкаратыўны арсенал які можа сабе дазволіць дрэва як матэрыял і памер шэраговага жылога дома і гэтым стылем уся гэтая зброя выкарыстоўваецца па-поўнай.

Канструктывізм. Толькі перад самай Другой сусветнай вайной на нашы землі прыходзіць новы сацыялістычна-дэмакратычны павеў. Гэтую з’яву называюць функцыяналізмам, падкрэсліваючы перавагу функцыянальнага метаду ў праектаванні, або міжнародным стылем, звяртаючы ўвагу на універсальнасць стылістычных прыёмаў, распаўсюджаных у краінах Еўропы і ЗША, у процівагу разнастайнасці эклектычнай архітэктуры. У савецкай архітэктурнай навуцы прымяняўся тэрмін “канструктывізм”, у еўрапейскай – “кубізм”.

У грамадскай свядомасці формы новай архітэктуры звязваліся з новымі ўяўленнямі аб вартасным побыце, з развіццём тэхнікі, якая забяспечвала зручнасць і незвычайны камфорт жыцця. Да будынкаў сталі прымяняцца патрабаванні не толькі з пазіцыяй функцыянальнага заніравання, але і мастацкай выразнасці, якую архітэктары імкнуліся дасягнуць шляхам камбінавання разнастайных авангардных форм і матываў, а таксама выкарыстаннем нязвыклых апрацоўчых матэрыялаў. У гэты час неверагодна ўзраслі патрабаванні да якасці будаўніцтва, сталі паўсюдна ўкараняцца яшчэ даволі рэдкія ў той час інжынерныя сістэмы: цэнтральнае ацяпленне, водаправод і каналізацыя.

У Польшчы 1930-х гадоў авангард стаў незвычайна папулярны сярод высокіх слаёў грамадства, інтэлігенцыі, таму гэты напрамак шырока прадстаўлены менавіта ў гарадской жылой архітэктуры, дзе найбольш распаўсюджаным тыпам былі асабнякі.

Прыклады канструктывізма Савецкай Беларусі прапісаны ва ўсіх зборніках архітэктуры (не гледзячы на тое, што яны маюць адзін істотны заган - яны ў асноўным сіметрычныя). Архітэктара 1930-х гадоў Заходняй Беларусі мала дзе апісана, але мае вельмі адметныя цікавыя рысы. У Гродне як ні дзе больш: ні ў Брэсце, ні ў Пінску, ні ў ваяводскім Навагрудку канструктывізм задамавіўся такой вялікай колькасцю прыкладаў. Рэспектабельныя банкаўскія рэзідэнцыі на вуліцах Ажэшкі і Карбышава, выдатны прыклад грамадзянскай архітэктуры будынак афіцэрскага клуба (дома афіцэраў) на вуліцэ Ажэшкі, мураваныя катэджы на Батанічнай і Леніна, толькі ў Гродне на вуліцах Чкалава, Асіпенкі, Славацкага можна ўбачыць цэлыя ансамблі драўляных катэджаў у стылі канструктывізма.

Мастацкая выразнасць будынкаў у стылі канструктывізма дасягаецца не праз штучнае упрыгожванне і стройны стан, а праз прыродную прыгажосць матэрыяла і асіметрыю, не праз прыстасаванне функцый у памяшканні, а праз прыгажосць рацыянальнага будаўніцтва памяшканняў пад спецыфічную функцыю. Адным з базавых прыёмаў ёсць камбінаванне розных аб’ёмаў будынка. Дыяды, трыяды модуляў памяшканняў рознага прызначэння гарманічна зкладзены ў адзін будынак, падкрэслены матывам

рознага памера вокнаў (вітрыны першага паверха і парадных памяшканняў, суразмерныя патрэбам аканіцы жалых ці рабочых памяшканняў, малыя “форткі” бытавых і гаспадарчых зон, часта лесвіца падкрэслеваецца вертыкальнай паласой шклення). Каб падкрэсліць прамакутны характар памяшканняў, дах альбо схаваны за атыкам які проста з’яляецца працягам сцяны, альбо мае крытычна нізкі ўхіл з бляшаным пакрыццём, які не бачна з вуліцы на блізкіх подступах да будынка і стварае ўражанне пласкага даха ў маналітнага прамакутнага модуля. Асаблівую ролю мае прырода матэрыяла, архітэктары адкрыта захапляюцца іх прыродным колерам і фактурай. Калі базавым з’яўляецца цаментная тынкоўка то яна будзе абавязкова падкрэслена шэрым іграючы гладкімі і “матавымі” формамі, што дазваляе стварыць вартасны фон іншым больш дробным элементам. Калі гэта цагляная устаўка, то яна насычана цаглянага колера, калі гэта каменны цокаль, то фактура каменя будзе ураджваць “рваным” бокам, калі гэта жалезныя краты, то яны непафарбаваны і маюць цёмную паверхню акісленай сталі высокай якасці, калі гэта шыбы вокнаў то гэта ці ярка жоўты, ці насычана зялёны, ці карычневы, а не банальна безколёрны белы. Функцыяналізм як не які іншы патрабуе акуратнасці і дагледжанасці, калі сцены неатынкаваны, то вы не ў якую эпоху не ўбачыце такой ахайнай работы, як кладка сцен канца 30-х гадоў XX ст. Драўляныя будынкi таксама ашалаваны вельмі якаснай дошкай, а драўляны асабняк на Цаглянай №10 атынкаваны. Тынкоўка зроблена з дадаткам слюды, цудоўна захавалася без змен да сённяшняга дня.

Такія выдатныя традыцыі гродзенскай архітэктурны не паспелі развіцца. Вайна і палітычныя змены надоўга адарвалі нас ад авангарднай думкі сусветнай архітэктурны.

Выдатныя прыклады гродзенскай драўлянай і сядзібнай архітэктурны пачатку XX стагоддзя усяго вышэйапісанага стылёвага спектра (рускі мадэрн, эклектыка, неабарока (польская сэцэсія), канструктывізм) прадстаўлены максімальна толькі ў раёне Новага Свету. Таму ўжо зараз неабходна:

1. Надаць статус помнікаў архітэктурны шэрагу будынкаў у Новым Свеце.

2. Унесці у ахоўную зону гістарычнага цэнтра Гродна вуліцы Міцкевіча, Бялінскага, 17 верасня, Рэйманта (ад 17 верасня да Астроўскага), Горкага (ад 17 верасня да Міцкевіча).

**Апісанне будынкаў у Новым Свеце з пазначэннем іх гістарычнай і
архітэктурнай каштоўнасці
(адрас аб'екта, тэхнічныя параметры, гісторыя, мастацкія дэталі,
рэжым аховы, дзеянні)**

ВУЛІЦА БЯЛІНСКАГА

Бялінскага №1 - на месцы старога дома новы катэдж. Аднак захаваўся стары драўляны флігель, які упісваецца ў новы прыватны двор і закрывае дысананс новай пабудовы з глыбіні квартала.

Бялінскага №3 - вялікі капітальны аднапавярховы драўляны дом з мезанінам і брандмаўэрам на добрым падмурку, ашальяваныя сцены, вокны і дзверы маюць філянговае абрамленне нізкай дэкарацыйнай якасці, таксама як і клёпаная абрашотка балкона (хутчэй за ўсё больш позні дадатак). Трэба правесці лапікавы рамонт бляшанага даху з аднаўленнем антыкаразійнага пакрыцця, каларыстычна гарманічную афарбоўку шалёўкі не масленай фарбай, перад тым зняўшы папярэднія пласты, а таксама капітальны рамонт балкона з заменай кранштэйнаў. За свой добразахаваны стан і упісанасць у ансамбль вуліцы гэты будынак заслугоўвае III катэгорыі аховы

Бялінскага №3а - аднапавярховы драўляны флігель у глыбіні двара, без асаблівых мастацкіх адметнасцяў. Пры перапланіроцы квартала мажлівы знос.

Бялінскага №5 - аднапавярховы, з жоўтай цэглы дом дэкаратыўная аздоба якога зканцэнтравана на парадным фасадзе будынка. Карніз аздоблены сухарыкамі, утворанымі цаглінамі са зцясаным вуглом. Лучковыя перамышкі вокнаў на чвэрць цэглы вынесены наперад ад вертыкалі сцен і разам з шэрагам цаглін вакол шыбы ў якіх скошаны вугал да аконнага праёма, утвараюць свайго рода ліштву з выгінам характэрным для мадэрна. Па баках фасад аздоблены пілястрамі з рустам. Неабходна акуратна шліфоўкай зняць фарбу і тынк з цагляных фасадаў будынка, а таксама замяніць шыфер на бляху. Добры капітальны стан будынка, адзінства мастацкіх дэталяў з іншымі будынкамі ў ансамблі вуліцы патрабуе для будынка III катэгорыі аховы.

Бялінскага №5а - аднапавярховы драўляны флігель у глыбіні двара, без асаблівых мастацкіх адметнасцяў. Пры перапланіроцы квартала мажлівы знос, але стан будынка прадугледжвае хутчэй яго капітальны рамонт.

Бялінскага №7 - доўгі аднапавярховы драўляны дом з двухскатным дахам і прытопленым цокалем, без асаблівых мастацкіх адметнасцяў. Пры

неабходнасці альбо капітальны рамонт, альбо замена будынка на больш мастацка вартасны праект, таго ж аб'ёма і з таго ж матэрыяла (драўляны).

Бялінскага №7а - аднапавярховы драўляны флігель у глыбіні двара, без асаблівых мастацкіх адметнасцяў. Пры перапланіроцы квартала мажлівы знос.

Бялінскага №9 – год пабудовы – 1908. Дом Рымарчукоў, у доме ў 1930-х -1940-х гг. жыў стваральнік гродзенскага музея прыроды Станіслаў Жыўна. Доўгі аднапавярховы драўляны дом з двухскатным дахам і прытопленым цокалем. Шалёўка на сценах цягай пад вокнамі падзелена на вертыкальную і гарызантальную, чысты вугал зруба зафілянгованы. Па ўсяму перыметру страхі будынак аздоблены падзорам, тэхналагічна складанай прапілоўкі. Захаваліся аўтэнтчныя разныя шыбы і дзверы. Асаблівую каштоўнасць у гэтым будынку ўяўляюць з сябе ліштвы. Такі мастацкі матыў у аздобе вокнаў сустракаецца толькі ў двух будынках Гродна (другі – Міцкевіча № 7), гэта спалучэнне тэмы народнага славянскага арнамента з характэрнай лініяй еўрапейскага мадэрна. Неабходна замяніць пакрыццё даху на аўтэнтчнае, дэмантаваць пазнейшую прыбудову і аднавіць знішчаны ёй дэкор, а таксама паклапаціцца пра гідраізаляцыю цокаля. Добры капітальны стан, цэласнасць з ансамблем вуліцы, унікальнасць мастацкіх элементаў даюць магчымасць прысвоіць дому другую катэгорыю каштоўнасці.

Бялінскага №2 - першапачаткова аднапавярховы, з жоўтай цэгля дом дэкаратыўная аздоба якога зканцэнтравана на парадным фасадзе будынка. Быў капітальна перабудаваны ў савецкі час. Дапушчальны знос з заменай аб'ёма на праект вышэйшай мастацкай вартасці, альбо стылізацыя пад аднапавярховы цагляны дом пачатку ХХ ст. з уключэннем у гэты праект аўтэнтчных рэштак сцен.

Бялінскага №4 - капітальны аднапавярховы драўляны дом з двухскатным дахам на добрым падмурку. Сцены ашалаваны, чысты вугал зруба, вокны і дзверы маюць філянговае абрамленне. Па ўсяму перыметру страхі будынак аздоблены падзорам, тэхналагічна складанай прапілоўкі. Вільчык, не зледзячы на тое, што згубіў гірку, дзякуючы арабескавай прапілоўкі, якая займае усю ягоную плошчу нясе на сабе вялікую дэкарацыйную нагрузку. Фрызавы дэкарацыйны пояс, які ўтвораны накладной паверх аснаўной вертыкальнай шалёўкай з прапілаванымі канцамі, на франтонах дублюецца другім ярусам. Самым эфектным акцэнтам гэтага будынка з'яўляюцца сандрыкападобныя ліштвы на вокнах фасада тонка прапілаваныя з аднаго кавалка дошкі. Дом стаіць не на чырвонай рысе вуліцы, і добра, бо моцна адрозніваецца ад суседніх мураваных. Будынак захаваў аўтэнтчныя шыбы і дзякуючы дбайнасці гаспадароў знаходзіцца ў добрым стане. Неабходна толькі замяніць масленую афарбоўку драўляных паверхняў на спецыяльнае для дрэва пакрыццё, каларыстычна больш

узважаенае, і правесці частковую рэстаўрацыю дэталяў вільчыка і шчыта. Будынак заслугоўвае II катэгорыі аховы.

Бялінскага №6 - першапачаткова аднапавярховы, з жоўтай цэглы дом дэкаратыўная аздоба якога зканцэнтравана на парадным фасадзе будынка. Карніз аздоблены сухарыкамі, утворанымі цаглянамі са зцясаным вуглом. Лучковыя цагляныя ліштвы маюць форму характэрную для мадэрна. Фасад аздоблены пілястрамі з рустам. Добры капітальны стан будынка, адзінства мастацкіх дэталяў з іншымі будынкамі ў ансамблі вуліцы патрабуе для будынка III катэгорыі аховы. Неабходна акуратна атынкаваць і пафарбаваць надбудаваны ў савецкі час другі паверх, замяніць шыфер на бляху і на бакавых фасадах карнізам паказаць былы трохкутны франтон.

Бялінскага №8 - першапачаткова аднапавярховы, з жоўтай цэглы дом дэкаратыўная аздоба якога зканцэнтравана на парадным фасадзе будынка. Карніз аздоблены сухарыкамі, утворанымі цаглянамі са зцясаным вуглом. Лучковыя перамышкі аздоблены замкамі. Па баках фасад аздоблены пілястрамі з рустам. Добры капітальны стан будынка, адзінства мастацкіх дэталяў з іншымі будынкамі ў ансамблі вуліцы патрабуе для будынка III катэгорыі аховы. Неабходна акуратна атынкаваць і пафарбаваць надбудаваны ў савецкі час другі паверх, замяніць шыфер на бляху і на бакавых фасадах карнізам паказаць былы трохкутны франтон.

Бялінскага №10 - аднапавярховы драўляны дом з двухскатным дахам і прытопленым цокалем у глыбіні двара, без асаблівых мастацкіх адметнасцяў. Пры неабходнасці альбо капітальны рамонт, альбо замена будынка на больш мастацка вартасны праект, таго ж аб'ёма і з таго ж матэрыяла (драўляны).

Бялінскага №12 - аднапавярховы, з жоўтай цэглы дом дэкаратыўная аздоба якога зканцэнтравана на парадным фасадзе будынка. Над лучковымі перамышкамі вокнаў сандрыкі. Сцены расчэлясаваны пілястрамі. Адметным з'яўляецца двор, утвораны флігелем (**№12а**) адной архітэктуры з фасадным домам. Добры капітальны стан будынка, адзінства мастацкіх дэталяў з іншымі дамамі ў ансамблі вуліцы патрабуе для яго III катэгорыі аховы. Неабходна акуратна шліфоўкай зняць тынк з параднага фасада будынка, а таксама замяніць шыфер на бляху.

ВУЛІЦА МІЦКЕВІЧА

Міцкевіча №1а - добрага стану аднапавярховы драўляны дом з двухскатным дахам, без асаблівых мастацкіх адметнасцяў. Пры перапланіроцы квартала мажлівы знос.

Міцкевіча №3 - сучасны адміністрацыйны будынак, асаблівасці рэльефа і планы па перапланіроцы квартала патрабуюць ад будынка зрабіць

параднымі чатыры фасады. Неабходна прыбраць альбо перарабіць гаспадарчы двор прадпрыемства.

Міцкевіча №5 - аднапавярховы драўляны дом з двухскатным дахам, без асаблівых мастацкіх адметнасцяў. Пры перапланіроцы квартала мажлівы знос.

Міцкевіча №7 - капітальны аднапавярховы драўляны дом з мезанінам і брандмаўэрам на добрым падмурку. Сцены ашалаваны, чысты вугал зруба, вокны і дзверы маюць філянговае абрамленне. Па ўсяму перыметру страхі будынак аздоблены падзорам, тэхналагічна складанай прапілоўкі. Вільчык мезаніна з гіркай і арабескавай прапілоўкай нясе на сабе вялікую дэкарацыйную нагрузку. Фрызавы дэкарацыйны пояс, які ўтвораны накладной паверх аснаўной вертыкальнай шалёўкай з прапілаванымі канцамі таксама адметны сваёй складанасцю выканання. Мезанін захаваў балкон з клёпанай са швелера абрашоткай. Асаблівую каштоўнасць у гэтым будынку ўяўляюць з сябе ліштвы. Такі мастацкі матыў у аздобе вокнаў сустракаецца толькі ў двух будынках Гродна (другі – **Бялінскага № 9**), гэта спалучэнне тэмы народнага славянскага арнаменту з характэрнай лініяй еўрапейскага мадэрна. Добры капітальны стан, унікальнасць мастацкіх элементаў, патрабуюць для гэтага дома ахоўнай граматы другой катэгорыі. Патрабуе толькі касметычнага рамонта.

Міцкевіча №9 - капітальны аднапавярховы драўляны дом з мезанінам, мансардай і брандмаўэрам на добрым падмурку. Сцены паркыты не аднародным рытмам шалёўкі (гарызантальным, вертыкальным, пад вокнамі – клінападобным), чысты вугал зруба, вокны і дзверы маюць філянговае абрамленне. Мезантн мае вільчык з трыма гіркамі, а таксама балкон з драўлянай абрашоткай. Асабліва цікава выглядае канструкцыя, якая хавае за сабой ніжні метр мансарды, гэта фігурныя не зашытыя знізу карнізам канцы крокваў, і шырокі фрызавы дэкарацыйны пояс, які ўтвораны накладной паверх аснаўной вертыкальнай шалёўкай з прапілаванымі канцамі складанай формы. Нажаль, захаваўся часткова, як і ліштвы, тонка прапілаваныя з аднаго кавалка дошкі. Добры капітальны стан, унікальнасць мастацкіх элементаў, патрабуюць для гэтага дома ахоўнай граматы другой катэгорыі. Неабходна замяніць пакрыццё даху на аўтэнтычнае, аднавіць знішчаныя часам ліштвы і фрыз, а таксама паклапаціцца пра гідраізаляцыю і дызенфекцыю сцен.

Міцкевіча №11 - чатырохпавярховы з сілікатнай цэглы функцыянальны жылы дом савецкага часу, які дэсануе з атачэннем і не ўяўляе ні мастацкай, ні ансамблевай каштоўнасці.

Міцкевіча №13 - добрага стану аднапавярховы драўляны дом з двухскатным дахам, без асаблівых мастацкіх адметнасцяў. Пры перапланіроцы квартала мажлівы знос.

Міцкевіча №13а - двухпавярховы, з жоўтай цэглы, парадны на тры фасады асабняк, накрыты бляшаным чатырохсхільным дахам. Лучковыя перамышкі вокнаў аздоблены замкамі і цаглянымі прыступкавымі ліштвымі. Асаблівую адметнасць у гэтага будынку маюць кроквы, якія на сваіх канцах падкрэслена падпёрты драўлянымі кансолямі характэрнай для мадэрна формы, і роўным рытмам па перыметру усяго дома эфектыўна аздабляюць яго, (такі прыём ў гродзенскай архітэктуры сустракаецца яшчэ толькі раз – на даху шахматнага клубы). У пазнейшыя часы парадныя пакоі будынка займелі больш шырокія вокны, а уваходы безгустоўныя ганкі шмашлікіх кватэраз’ёмшчыкаў. Добры капітальны стан, цэласнасць з краявідам, унікальнасць мастацкіх элементаў, патрабуюць для гэтага дома статуса аховы другой катэгорыі. Неабходна дэмантаваць пазнейшыя прыбудовы і аднавіць знішчаны дэкор, а таксама паклапаціцца пра змену формы выкарыстання.

Міцкевіча №15 - аднапавярховы драўляны флігель у глыбіні двара, без асаблівых мастацкіх адметнасцяў. Пры перапланіроцы квартала мажлівы знос.

Міцкевіча №2а - добрага стану аднапавярховы драўляны дом з двухскатным дахам, без асаблівых мастацкіх адметнасцяў (на вокнах сандрыкі), мае цагляную частку на тры вакны, якая пасля рамонта была атынкавана і страціла свій знешні дэкор. Пры неабходнасці альбо капітальны рамонт, альбо замена будынка на больш мастацка вартасны праект, таго ж аб’ёма і з таго ж матэрыяла (драўляны).

Міцкевіча №4 - першапачаткова аднапавярховы, з жоўтай цэглы доўгі дом з мезанінам, дэкаратыўная аздоба якога зканцэнтравана на парадным фасадзе будынка. Карніз аздоблены сухарыкамі, утворанымі цаглянымі са зцясаным вуглом. Вокны маюць лучковыя цагляныя ліштвы. Фасад аздоблены пілястрамі. Добры капітальны стан будынка, ў ансамблі вуліцы патрабуе для яго III катэгорыі аховы. Неабходна акуратна атынкаваць і пафарбаваць надбудаваныя ў савецкі час паверхі, замяніць шыфер на бляху і на бакавых фасадах карнізам паказаць былы трохкутны франтон.

Міцкевіча № 6 - двухпавярховы цагляны неатынкаваны дом кампазіцыйная выразнасць якога пабудавана на суадносінах розных па вышыні аб’ёмаў модуляў. Вокны будынка маюць шыбы аднолькавага кшталта, але за кошт падваення іх у параднай частцы дома, успрымаюцца як розныя па велічыні. Над другім паверхам, па перыметру усяго будынка працягнуты карніз, які адасабляе атык, за якім схаваны нізкі схільны дах. Мураваны будынак добра захаваны – захаваліся аўтэнтычная шыбы. Дом мае яркія прыкметы стыля канструктывізм, і заслугоўвае рэжыма аховы другой катэгорыі. Будынак патрабуе вяртання аўтэнтычнасці пакцыцыя даха і

планіроўкі (аднавіць замураваныя ўваходы), зносу прыбудоў, касметычнага рамонта з вяртаннем цаглянага колера сцен.

Міцкевіча №8 - двухпавярховы цагляны дом, з чатырохскатным дахам, які пасля капітальнага рамонта страціў усе мастацкія адметнасці. Пры неабходнасці мажліва замена будынка на больш мастацка вартасны праект, таго ж аб'ёма, альбо стылізацыя пад стыль суседніх будынкаў ансамбля.

Міцкевіча №10 - доўгі аднапавярховы драўляны дом з двухскатным дахам і бранд маўэрам. Шалёўка на сценах цягай пад вокнамі падзелена на вертыкальную і гарызантальную, пад вокнамі на клін, чысты вугал зруба зафілянгованы. Па ўсяму перыметру страхі будынак аздоблены падзорам, тэхналагічна складанай прапілоўкі. Захаваліся аўтэнтчныя разныя шыбы і дзверы. Вокны аздоблены ліштвамі. Добры капітальны стан, цэласнасць з ансамблем вуліцы, наяўнасць мастацкіх элементаў, патрабуюць для гэтага дома ахоўнай граматы трэцяй катэгорыі. Неабходна замяніць пакрыццё даху на аўтэнтчнае, каларыстычна гарманічную афарбоўку шалёўкі не масленай фарбай, перад тым зняўшы папярэднія пласты.

Міцкевіча №12 - камбінаваны добрага стану аднапавярховы дом з двухскатным дахам. Драўляны модуль без асаблівых мастацкіх адметнасцяў, шалёўка на сценах цягай пад вокнамі падзелена на вертыкальную і гарызантальную, пад вокнамі на клін, чысты вугал зруба зафілянгованы. Цагляная частка на тры вакны дэкаратыўная аздоба якой зканцэнтравана на параным фасадзе будынка. Карніз аздоблены сухарыкамі складанай формы, утворанымі камбінацыяй трох цаглін са зцясаным вуглом. Лучковыя перамычкі вокнаў маюць замок. Будынак аздоблены падваконнай цягай. Пры неабходнасці капітальны рамонт, з дэмантажам прыбудоў, цаглянаму модулю вяртанне аўтэнтчнага колера, замена пакрыцця даха. Прапануецца надаць дому III катэгорыю аховы.

Міцкевіча №14 - вялікі капітальны аднапавярховы драўляны дом з мезанінам на добрым падмурку, ашалеяваныя сцены, вокны і дзверы маюць філянговае абрамленне нізкай дэкарацыйнай якасці, мезанін мае прапілаваны гзымз. Тым не менш за свой добразахаваны стан і упісанасць у ансамбль вуліцы гэты будынак заслугоўвае III катэгорыі аховы. Трэба правесці рамонт даху з дэмантажам надбудоў з аднаўленнем аўтэнтчнасці кроквеннай сістэмы, каларыстычна гарманічную афарбоўку шалёўкі не масленай фарбай, перад тым зняўшы папярэднія пласты.

Міцкевіча №16 - доўгі, капітальны, аднапавярховы, з жоўтай цэгля дом дэкаратыўная аздоба якога зканцэнтравана на парадным фасадзе будынка. Карніз аздоблены сухарыкамі, вокны – лучковымі перамычкамі. Добры капітальны стан будынка, планіровачнае адзінства з іншымі будынкамі ў ансамблі вуліцы патрабуе для будынка III катэгорыі аховы.

Неабходна акуратна шліфоўкай зняць фарбу і тынк з цагляных фасадаў будынка, а таксама, замяніць шыфер на бляху.

Міцкевіча №18 - двухпавярховы драўляны дом, са скатным дахам на тры франтоны і брандмаўэрам, шалёўка, філянговае абрамленне вокнаў нізкай дэкарацыйнай і тэхналагічнай якасці, з дэкарацыйных дэталяў толькі уваходныя дзверы і прапілаваны падзор на парадным франтоне. Будынак мае вялікае ансамблевае значэнне, таму патрабуе рэжыма аховы III катэгорыі. Неабходны капітальны рамонт з захаваннем формы і дэкарацыйных дэталяў.

Міцкевіча №20 - доўгі аднапавярховы драўляны дом з двухскатным дахам і бранд маўэрам. Шалёўка на сценах цягай пад вокнамі падзелена на вертыкальную і гарызантальную, чысты вугал зруба зафілянгованы. Па ўсяму перыметру страхі будынак аздоблены падзорам, тэхналагічна складанай прапілоўкі. Захаваліся аўтэнтчныя розныя шыбы і дзверы. Асаблівую каштоўнасць у гэтым будынку ўяўляюць з сябе ліштвы тэмы народнага славянскага арнамента. Добры капітальны стан, цэласнасць з ансамблем вуліцы, унікальнасць мастацкіх элементаў, патрабуюць для гэтага дома ахоўнай граматы другой катэгорыі. Неабходна замяніць пакрыццё даху на аўтэнтчнае, каларыстычна гарманічную афарбоўку шалёўкі не масленай фарбай, перад тым зняўшы папярэднія пласты.

ВУЛІЦА 17 ВЕРАСНЯ (да Пушкіна)

17 Верасня №2 - маленькі зграбны аднапавярховы драўляны дом, з мезанінам, на тры вакны, гарызантальна ашалаваны, без асаблівых мастацкіх адметнасцяў. Будынак гармануе з рэльефам і ансамблем вуліцы. Дом добра захаваны і патрабуе толькі ахайнага карыстання. Прапануецца надаць дому III катэгорыю аховы.

17 Верасня №4 - аднапавярховы драўляны дом, з мезанінам на чатыры фасады і асобным модулем аранжырэі. Ашалаваныя сцены, вокны і дзверы маюць філянговае абрамленне нізкай дэкарацыйнай якасці, дах пакрыты першапраектнай бляхай. Дом добра захаваны і патрабуе толькі ахайнага карыстання і рэканструкцыі балкона на парадным фасадзе. Прапануецца надаць дому III катэгорыю аховы.

17 Верасня №6 - аднапавярховы драўляны дом з двухскатным дахам, без асаблівых мастацкіх адметнасцяў. Пры неабходнасці альбо капітальны рамонт, альбо замена будынка на больш мастацка вартасны праект, таго ж аб'ёма і з таго ж матэрыяла (драўляны).

17 Верасня № 8 - двухпавярховы драўляны будынак з двума рызалітамі на парадным фасадзе, які замыкае сабой перспектыву вуліцы Бялінскага. Мае крыжовы скатны дах на чатыры франтоны. Паміж двух

рызалітаў доўгі балкон, з простым драўляным перылам. Сцены ашаляваны, чысты вугал зруба, вокны і дзверы маюць філянговае абрамленне. Вокны аздоблены фялёнговымі трохкутнымі сандрыкамі. Карніз бакавых франтонаў упрыгожаны падзорам, тэхналагічна складанай прапілоўкі. Вільчыкі рызалітаў з гіркамі нясуць на сабе вялікую дэкарацыйную нагрузку. Добры капітальны стан, унікальнасць мастацкіх элементаў, патрабуюць для гэтага дома ахоўнай граматы другой катэгорыі. Пад час напісання гэтых матэрыялаў здарыўся пажар, які цалкам знішчыў другі паверх будынка. Планіровачная важнасць і стылёвае адзінства з іншымі будынкамі раёна патрабуюць адбудовы будынка на першапачатковы стан.

17 Верасня №10 - аднапавярховы, з жоўтай цэглы дом дэкаратыўная аздоба якога зканцэнтравана на двух фасадах будынка. Карніз аздоблены сухарыкамі складанай формы, утворанымі камбінацыяй трох цаглін са зцясаным вуглом. Лучковыя перамышкі вокнаў маюць замок і на чвэрць цэглы вынесены наперад ад вертыкалі сцен, яны разам з шэрагам цаглін вакол шыбы утвараюць, свайго рода ліштву з выгінам характэрным для мадэрна. Будынак аздоблены падваконнай цягай. Асіметрычна, з боку параднага фасада уладкаваны рызаліт на два вакны, аздоблены атыкам з металічнай кратай. Захавалася першапачатковая сталярка. Дзверы і металічныя кансолі ганка маюць асабліва яркія рысы стыля мадэрн. Будынак у вельмі добрым стане, мастацка цэласны, удала упісаны ў асамбаль галоўнай магістралі мікрараёна, мінімальнае ступень абароны – другая катэгорыя. Будынак зараз патрабуе толькі ашчаднага стаўлення і аднаўлення гідраізаляцыі на комінах і атыку.

17 Верасня №10а – Дом С. Прытыцкага. кампазіцыйная выразнасць асабняка пабудавана на суадносінах розных па вышыні аб’ёмаў. Аднапавярховы модуль параднай часцы (гасцёўні) мае шырокія вокны і плоскі дах з металічным парапетам, дзе абсталявана цераса, для выхада з хола верхняга паверха двухпавярховага жылога модуля, які мае вокны розныя па велічыні, згодна з прызначэннем тых пакояў, якім яны належаць. Трыпціх аб’ёмаў завяршае модуль лесвічнай студні, вынесенай асобнай часткай і аздобленай вертыкаліным аконным маршам. Мураваны будынак добра захаваўся – захавалася аўтэнтычная “сталярка” (шыбы і дзверы), аўтэнтчны тынк. Асабняк яркі прыклад канструктывізма на Беларусі, да таго ж мае мемарыяльную каштоўнасць, таму заслугоўвае рэжыма аховы першай катэгорыі. Будынак патрабуе перапрафіліравання, зносу дабудаванай з сілікатнай цэглы прыбудовы, касметычнага рамонта з вяртаннем цэментнага колера сцен.

17 Верасня №12 - мураваны аднапавярховы з мезанінам будынак мастацкую выразнасць мае у форме высокага ламанага, складанай канфігурацыі даха, пакрытага аўтэнтычнай плоскай керамічнай дахоўкай. Дом сіметрычны парадны уваход прыкрыты ў якасці казырка балконам з

бетоннай балюстрадай прастай формы. Сцены без рэльефных упрыгожванняў пакрыты фактурнай тынкоўкай цаментнага колеру, толькі карніз і рамы вакол вокнаў маюць гладкую паверхню і пабелены. Будынак вельмі добра захаваўся, нават, сталярка. Сучасная сітуацыя патрабуе толькі касметычнага рамонта, з досыць штучным і акуратным навядзеннем гідраізаляцыі і сцёкаў на даху. Будынак досыць рэдкі і яркі прыклад польскага мадэрна на Беларусі, так званы “дварковы” стыль і заслугоўвае рэжыма аховы другой катэгорыі.

17 Верасня №14 - двухпавярховы цагляны дом, з чатырохскатным дахам, які пасля капітальнага рамонта страціў усе мастацкія адметнасці. Пры неабходнасці мажліва замена будынка на больш мастацка вартасны праект, таго-ж аб’ёма, альбо стылізацыя пад стыль суседніх будынкаў ансамбля.

17 Верасня №16 - двухпавярховы цагляны дом, з чатырохскатным дахам, які пасля капітальнага рамонта страціў усе мастацкія адметнасці. Пры неабходнасці мажліва замена будынка на больш мастацка вартасны праект, таго-ж аб’ёма, альбо стылізацыя пад стыль суседніх будынкаў ансамбля.

17 Верасня №18 аднапавярховы драўляны дом з двухскатным дахам і прытопленым цокалем, без асаблівых мастацкіх адметнасцяў. Пры неабходнасці альбо капітальны рамонт, альбо замена будынка на больш мастацка вартасны праект, таго-ж аб’ёма і з таго ж матэрыяла (драўляны).

17 Верасня №5 - доўгі аднапавярховы драўляны дом з двухскатным дахам і прытопленым цокалем, без асаблівых мастацкіх адметнасцяў, які знаходзіцца не па чырвонай лініі. Пры неабходнасці альбо капітальны рамонт, альбо замена будынка на больш мастацка вартасны праект, таго ж аб’ёма і з таго ж матэрыяла (драўляны).

17 Верасня №7 - аднапавярховы драўляны дом з двухскатным дахам і прытопленым цокалем, без асаблівых мастацкіх адметнасцяў. Пры неабходнасці альбо капітальны рамонт, альбо замена будынка на больш мастацка вартасны праект, таго-ж аб’ёма і з таго ж матэрыяла (драўляны).

17 Верасня №13 - доўгі (на два ганкі) аднапавярховы драўляны дом з двухскатным дахам. Сцены ашалаваны, чысты вугал зруба, вокны і дзверы маюць філянговае абрамленне. Па ўсяму перыметру страхі будынак аздоблены падзорам, тэхналагічна складанай прапілоўкі. Фрызавае дэкарацыйны пояс ўтвораны накладной паверх асноўнай вертыкальнай шалёўкай з прапілаванымі канцамі. Дзверы – філянговыя з разнымі устаўкамі, маюць высокую ступень дэкарацыйнасці. Самым эфектным акцэнтам гэтага будынка з’яўляюцца сандрыкападобныя ліштвы на вокнах фасада тонка прапілаваныя, пад вакном дэкор нагадвае беларускі ручнік, які звіс з падваконніка. Ліштвы дома №13 унікальныя для гродзенскай

архітэктурны. Добры капітальны стан, унікальнасць мастацкіх элементаў, патрабуюць для гэтага дома ахоўнай граматы другой катэгорыі. Неабходна замяніць пакрыццё даху на аўтэнтычнае, аднавіць знішчаныя часам ліштвы і фрыз, а таксама паклапаціцца пра гідраізаляцыю і дызенфекцыю сцен.

17 Верасня №15 - капітальны аднапавярховы драўляны дом з мезанінам. Сцены паркыты не аднародным рытмам шалёўкі (гарызантальным, вертыкальным, пад вокнамі – клінападобным), чысты вугал зруба, вокны і дзверы маюць філянговае абрамленне. Мезанін мае вільчык з гіркай, а таксама балкон, які дэсануе па стылю. Асабліва цікава выглядае шырокі фрызавае дэкарацыйны пояс, які ўтвораны накладной паверх аснаўной вертыкальнай шалёўкай з прапілаванымі канцамі складанай формы. Вокны і дзверы маюць філянговае аздабленне. Добры капітальны стан, унікальнасць мастацкіх элементаў, патрабуюць для гэтага дома ахоўнай граматы другой катэгорыі. Неабходна замяніць пакрыццё даху на аўтэнтычнае, аднавіць знішчаныя часам дэталі, і колер сцен.

17 Верасня №17 - капітальны аднапавярховы драўляны дом з двухскатным бляшаным дахам і брандмаўэрам, які выкладзены з жоўтай цэглы з імітацыяй падзора на франтоне. Сцены ашалаваны, чысты вугал зруба, вокны і дзверы маюць філянговае абрамленне. Па ўсяму перыметру страхі будынак аздаблены падзорам, тэхналагічна складанай прапілоўкі. Фрызавае дэкарацыйны пояс, які ўтвораны накладной паверх аснаўной вертыкальнай шалёўкай з прапілаванымі канцамі, з'яўляецца самым эфектным акцэнтам гэтага будынка, як і высокая мастацкія дзверы – філянговыя з разнымі устаўкамі. Будынак захаваў аўтэнтычныя шыбы і дзякуючы дбайнасці гаспадароў знаходзіцца ў добрым стане. Неабходна толькі замяніць масленую афарбоўку драўляных паверхняў на спецыяльнае для дрэва пакрыццё, каларыстычна больш узважанае, і правесці частровую рэстаўрацыю дэталей і ганка. Будынак заслугоўвае II катэгорыі аховы.

17 Верасня №19 - першапачаткова аднапавярховы, з жоўтай цэглы дом дэкаратыўная аздоба якога зканцэнтравана на парадным фасадзе будынка. Добры капітальны стан будынка, адзінства мастацкіх дэталей з іншымі будынкамі ў ансамблі вуліцы патрабуе для будынка III катэгорыі аховы. Неабходна акуратна атынкаваць і пафарбаваць надбудаваны ў савецкі час другі паверх, замяніць шыфер на бляху і на бакавых фасадах карнізам паказаць былы трохкутны франтон.

ВУЛІЦА РЭЙМАНТА (да Астроўскага)

Рэйманта № 2 - аднапавярховы драўляны дом з двухскатным дахам, без асаблівых мастацкіх адметнасцяў. Пры неабходнасці альбо капітальны рамонт, альбо замена будынка на больш мастацка вартасны праект, таго ж аб'ёма і з таго ж матэрыяла (драўляны).

Рэйманта № 4 - аднапавярховы цагляны дом на высокім цокалі, накрыты высокім бляшаным дахам, з мезанінам і балконам. Вокны маюць лучковыя перамычкі і цагляныя прыступкавыя ліштвы. Карніз аснонага аб'ёма і мезаніна складанай формы аздоблены сухарыкамі і фрызам у цэглу пазладзеную на вугал. Захаваліся філянговыя дзверы з разнымі устаўкамі высокай ступені дэкарацыйнасці. Будынак вельмі добра захаваўся і патрабуе толькі ахайнага карыстання. Капітальны стан, мастацкія элементы, ансамблевасць заслугоўваюць для будынка ў рэжыме аховы II катэгорыі.

Рэйманта № 6 - вялікі капітальны аднапавярховы драўляны дом з мезанінам і брандмаўэрам на добрым падмурку, ашалеяваныя сцены, вокны і дзверы маюць філянговае абрамленне нізкай дэкарацыйнай якасці. Асаблівую цікавасць уяўляе форма даха: ламаны, з выгнутымі ўверх кроквамі, са шматлікімі вокнамі паддашша. За свой добразахаваны стан і упісанасць у ансамбль вуліцы гэты будынак заслугоўвае III катэгорыі аховы. Трэба правесці лапікавы рамонт бляшанага даху з аднаўленнем антэкаразыйнага пакрыцця, каларыстычна гарманічную афарбоўку шалёўкі не масленай фарбай, перад тым зняўшы папярэднія пласты, а таксама аднаўлення балкона.

Рэйманта № 8 - вялікі капітальны аднапавярховы драўляны дом з мезанінам і брандмаўэрам на добрым падмурку, ашалеяваныя сцены, вокны і дзверы маюць філянговае абрамленне нізкай дэкарацыйнай якасці. Тым не менш за свой добразахаваны стан і упісанасць у ансамбль вуліцы гэты будынак заслугоўвае III катэгорыі аховы. Трэба правесці лапікавы рамонт бляшанага даху з аднаўленнем антэкаразыйнага пакрыцця, каларыстычна гарманічную афарбоўку шалёўкі не масленай фарбай, перад тым зняўшы папярэднія пласты, а таксама аднаўлення балкона.

Рэйманта № 10 - аднапавярховы драўляны дом на цагляным высокім цокалі, накрыты неапраўдана высокім дахам, з мезанінам на цэнтральным рызаліце. Сцены ашалеяваны шырокай гарызантальнай вагонкай пад брус. Уся мастацкая выразнасць будынка перанесена на дах, які далёка навісае над кранштэйнамі бэляк столі сваімі выгнутымі ўверх кроквамі, кранштэйны аздабляюць не толькі карніз асноўнага аб'ёма, але і мезаніна. Бакавыя франтоны будынка аздоблены вертыкальным рытмам штапіка, які набіты паверх шалёўкі і завершаны кампазіцыяй “узыходзячае сонца”. Будынак вельмі добра захаваўся. Сучасная сітуацыя патрабуе толькі касметычнага рамонта. Будынак досыць рэдкі і яркі прыклад польскага мадэрна на Беларусі, так званы “закапаньскі” стыль і заслугоўвае рэжыма аховы першай катэгорыі.

Рэйманта № 12 - аднапавярховы цагляны дом на высокім цокалі, накрыты высокім бляшаным дахам, з мезанінам, бакавым рызалітам і

заломам уверх у аснове крокваў. Вокны маюць лучковыя перамычкі і цагляныя прыступкавыя ліштвы. Карніз аснонага аб'ёма, мезаніна і франтонаў складанай формы аздоблены сухарыкамі. Балкон і адкрыты ганак маюць металёвую абрашотку высокай тэхналагічнай якасці. Будынак вельмі добра захаваўся і патрабуе толькі ахайнага карыстання. Капітальны стан, мастацкія элементы, ансамблевасць заслугоўваюць для будынка ў рэжыме аховы II катыгорыі

Рэйманта № 3 - аднапавярховы драўляны дом з двухскатным дахам, без асаблівых мастацкіх адметнасцяў. Пры неабходнасці альбо капітальны рамонт, альбо замена будынка на больш мастацка вартасны праект, таго ж аб'ёма і з таго ж матэрыяла (драўляны).

Рэйманта № 5 - аднапавярховы драўляны дом з двухскатным дахам, без асаблівых мастацкіх адметнасцяў. Пры неабходнасці альбо капітальны рамонт, альбо замена будынка на больш мастацка вартасны праект, таго ж аб'ёма і з таго ж матэрыяла (драўляны).

Рэйманта № 7 - аднапавярховы драўляны дом з двухскатным дахам, без асаблівых мастацкіх адметнасцяў. Пры неабходнасці альбо капітальны рамонт, альбо замена будынка на больш мастацка вартасны праект, таго ж аб'ёма і з таго ж матэрыяла (драўляны).

Рэйманта № 9 - аднапавярховы цагляны дом на высокім цокалі, накрыты высокім дахам, з мезанінам на дваровым фасадзе. Сцены пакрыты гладкім тынкам высокай якасці і натуральнага колеру. Вялікія шырокія вокны надаюць будынку асаблівую параднасць. Адкрыты ганак мае металёвую абрашотку і мураваныя кансолі казырка складанай формы. Захаваліся філянговыя дзверы з рознымі устаўкамі высокай ступені дэкарацыйнасці. Будынак вельмі добра захаваўся і патрабуе толькі ахайнага карыстання і замены пакрыцця даха. Капітальны стан, мастацкія элементы, ансамблевасць заслугоўваюць для будынка ў рэжыме аховы III катыгорыі.

Рэйманта № 11 - аднапавярховы драўляны капітальны дом з двухскатным дахам, гарызантальна ашалаваны і мае аутэнтчныя філянговыя шыбы і дзверы, без асаблівых мастацкіх адметнасцяў. Пры неабходнасці альбо капітальны рамонт, альбо замена будынка на больш мастацка вартасны праект, таго ж аб'ёма і з таго ж матэрыяла (драўляны).

Рэйманта № 13 - доўгі аднапавярховы драўляны дом з двухскатным дахам, добрага капітальнага стана, без асаблівых мастацкіх адметнасцяў, дах мае залом. Пры неабходнасці альбо капітальны рамонт, альбо замена будынка на больш мастацка вартасны праект, таго ж аб'ёма і з таго ж матэрыяла (драўляны).

ВУЛІЦА ГОРКАГА (да 17 Верасня)

Горкага №3 - маленькі зграбны аднапавярховы мураваны неатынкаваны дом, на тры вакны і два ўваходы, гарызантальна ашалаваны, без асаблівых мастацкіх адметнасцяў. Будынак знаходзіцца ў непасрэднай сувязі з суседнім будынкам і грае вялікую ролю ў ансамблі вуліцы таму заслугоўвае рэжыму аховы III катэгорыі. Будынак патрабуе вяртання аўтэнтычнасці пакцыцыя даха і планіроўкі (аднавіць замураваныя ўваходы), касметычнага рамонта з вяртаннем цаглянага колера сцен.

Горкага №5 - драўляны гарызантальна ашалаваны, з двухпавярховым асноўным аб'ёмам будынак, кампазіцыйная выразнасць якога пабудавана на суадносінах розных па вышыні аб'ёмаў модуляў. Нізка скатны ва ўсе бакі дах зхаваны за шырокім карнізам. Вокны будынка розняцца па памерах. На модуле пад краму яны шырокія вітрінныя, на жылым – маюць шыбы аднолькавага кшталта, але за кошт падваконных цягаў, успрымаюцца як адзіны рытм. Эфектна выглядаюць малыя квадратныя вакенцы трэцяга паверха, якія надаюць гэтай частцы будынка кшталт вежы. Добры капітальны стан, цэласнасць з ансамблем вуліцы (кутні будынак, на які завязана цэлы шэраг перспектывы), патрабуюць для гэтага дома ахоўнай граматы другой катэгорыі. Неабходна аднавіць задзеланыя уваходы і першасную планіроўку і прызначэнне пакояў.

Горкага №7 - двухпавярховы драўляны дом, са скатным дахам, шалёўка, філянговае абрамленне вокнаў нізкай дэкарацыйнай і тэхналагічнай якасці, з дэкарацыйных дэталей толькі уваходныя дзверы і два балкона з металёвай абрашоткай. Будынак мае вялікае ансамблевае значэнне, таму патрабуе рэжыма аховы III катэгорыі. Неабходны капітальны рамонт.

Горкага №9 - шырокі і доўгі аднапавярховы драўляны дом з двухскатным дахам, без асаблівых мастацкіх адметнасцяў. Праўдападобна, будынак карчмы. Мае ансамблевае значэнне. Пры неабходнасці - капітальны рамонт.

Горкага №11 - аднапавярховы драўляны дом у глыбіні двара, без асаблівых мастацкіх адметнасцяў. Пры перапланіроцы квартала мажлівы знос.

Горкага №13 - доўгі аднапавярховы драўляны дом з двухскатным дахам і бранд маўэрамі. Шалёўка на сценах цягай пад вокнамі падзелена на вертыкальную і гарызантальную, пад вокнамі на клін, чысты вугал зруба зафілянгованы. Захаваліся аўтэнтычныя шыбы і дзверы. Парадны фасад мае адразу тры уваходы, што планіровачна вельмі цікава. Добры капітальны стан, цэласнасць з ансамблем вуліцы, патрабуюць для гэтага дома ахоўнай

граматы трэццяй катэгорыі. Неабходна аднавіць задзеланыя уваходы і першасную планіроўку і прызначэнне пакояў.

Горкага №15 - доўгі аднапавярховы драўляны дом з двухскатным дахам і брандмаўэрам. Шалёўка на сценах цягай пад вокнамі падзелена на вертыкальную і гарызантальную, чысты вугал зруба зафілягаваны. Ганак на версе мае крытую церасу. Дэкарацыйную выразнасць мае супрацьпажарная цагляная сценка. Добры капітальны стан, цэласнасць з ансамблем вуліцы, наяўнасць мастацкіх элементаў, патрабуюць для гэтага дома ахоўнай граматы трэццяй катэгорыі.

Горкага №17 - доўгі аднапавярховы драўляны дом з двухскатным дахам і брандмаўэрам, без асаблівых мастацкіх адметнасцяў. Пры неабходнасці альбо капітальны рамонт, альбо замена будынка на больш мастацка вартасны праект, таго ж аб'ёма і з таго ж матэрыяла (драўляны).

Горкага №19 - доўгі аднапавярховы каменны атынкаваны дом з двухскатным дахам і прытопленым цокалем, які не мае асаблівых мастацкіх элементаў і мае вялікае ансамблевае значэнне. Неабходны капітальны рамонт з вяртаннем бляшанага пакрыцця даха, а так сама замена тынка на гідраправадны (бо корка з масленнай фарбы па шматлікіх рамонтах не дазваляе выпарвацца са сцен лішняй вільгаці).

А - аднапавярховы драўляны флігель у глыбіні двара, без асаблівых мастацкіх адметнасцяў. Пры перапланіроўцы квартала мажлівы знос.

Горкага №21 - маленькі зграбны аднапавярховы мураваны дом, на тры вакны, без асаблівых мастацкіх адметнасцяў, вельмі высокай ступені захаванасці (тынк і дахоўка). Будынак гармануе з рэльефам і ансамблем вуліцы таму патрабуе рэжыму аховы III катэгорыі. Дом добра захаваны і патрабуе толькі ахайнага карыстання і лапікавага рамонта даху.

Горкага №23 - доўгі двухпавярховы (другі паверх надбудаваны пазней) каменны атынкаваны дом з двухскатным дахам, які не мае асаблівых мастацкіх элементаў і мае вялікае ансамблевае значэнне. Цікавым ёсць арганізацыя на першым паверсе аптэкі, памяшканне яе выдзелена вялікімі вокнамі. Захаванасць першаснага прызначэння будынка і яго ансамблевасць прымушаюць надаць гэтаму дому статус помніка архітэктуры III катэгорыі. Пры капітальным рамонце мажлівы дэмантаж другога паверха з вяртаннем бляшанага пакрыцця даха, а так сама замена тынка на гідраправадны (бо корка з масленнай фарбы па шматлікіх рамонтах не дазваляе выпарвацца са сцен лішняй вільгаці). Прынцыпова таксама захаваць аптэку ў аўтэнтычных памяшканнях.

Горкага №25 - новы гандлёвы павільён на падмурках старога будынка, які дэсануе з ансамблем вуліцы, неабходна замена павільёна на стылізацыю пад аднапавярховы драўляны будынак на пачатак XX ст.

Горкага №27 - доўгі двухпавярховы каменны атынкаваны дом з двухскатным дахам і прытопленым цокалем, які не мае асаблівых мастацкіх элементаў і мае вялікае ансамблевае значэнне. Неабходны капітальны рамонт з вяртаннем бляшанага пакрыцця даха, а так сама замена тынка на гідраправодны (бо корка з масленнай фарбы па шматлікіх рамонтах не дазваляе выпарвацца са сцен лішняй вільгаці).

Горкага №29 - пабудаваны у 1936 годзе як прадуктовая крама на першым паверсе і жылыя апартаменты гаспадара на другім. На першы погляд будынак складаецца з трох модуляў. На самой справе самы высокі, трэці модуль сфальсіфікаваны дзвума узнятымі сценамі сярэдняга модуля. Вельмі цікава выглядае злучэнне асноўнага модуля з сярэднім, якое прыпадае як раз на рог вуліцы. Сценка на першым паверсе і балкон на другім паверсе злучэння змягчаюць востры вугал скрыжавання. Вокны будынка розняцца па памерах. На першым паверсе яны шырокія вітрінныя, на другім – таксама розныя у аснаўным модуле і сярэднім модуле па памерах. Эфектна выглядаюць малыя квадратныя вакенцы сярэдняга модуля, якія надаюць гэтай частцы будынка кшталт вежы. Будынак выкладзены з жоўтай цэглы вельмі акуратнай кладкі і задумваўся як неатынкаваны. Кладка мае гарызантальныя выступы у палову цэглы, якія апаюсваюць будынак на узроўні верхняга края вакон першага паверха, ніжняга і верхняга края вакон другога паверха, надаючы, тым самым, еднасць усёй канструкцыі. Гэты будынак варты таго каб быць прызнаным яскравым прыкладам канструктывізма на Беларусі, і адбудаваны на старым месцы і ў старых прапорцыях.

Будынкi ў Новым Свеце па-за межамі ахоўнай зоны, якія патрабуюць аховы.

Пушкіна №10 - капітальны шырокі аднапавярховы драўляны дом з высокім двухскатным дахам з мезанінам і мансардай на прытопленым падмурку. Сцены ашалаваны, чысты вугал зруба, вокны і дзверы маюць філянговае абрамленне. Фрызавы дэкарацыйны пояс, які ўтвораны накладной паверх аснаўной вертыкальнай шалёўкай з прапілаванымі канцамі адметны сваёй складанасцю выканання. Гэты дом адзіны які захаваўся і трымае чырвоную лінію левага бока старой частцы вуліцы пушкіна. Добры капітальны стан, унікальнасць мастацкіх элементаў, патрабуюць для гэтага дома ахоўнай граматы трэцяй катэгорыі. Патрабуе толькі касметычнага рамонта і замена пакрыцця даха на бляшаны.

Пушкіна №15 - капітальны аднапавярховы драўляны дом з двухскатным дахам на прытопленым падмурку. Сцены ашалаваны, чысты

вугал зруба, вокны і дзверы маюць філянговае абрамленне. Фрызавы дэкарацыйны пояс, які ўтвораны накладной паверх аснаўной вертыкальнай шалёўкай з прапілаванымі канцамі адметны сваёй складанасцю выканання. Добры капітальны стан, унікальнасць мастацкіх элементаў, патрабуюць для гэтага дома ахоўнай граматы трэцяй катэгорыі. Патрабуе толькі касметыснага рамонта і аднаўленне бляшанага даха.

Славацкага №19 - драўляны гарызантальна ашалеяваны двухпавярховы будынак “кубавай” формы. Фасады завершаны плоскім навісным карнізам, які хавае назкаскатны дах. Сіметрычны функцыянальны характар дома разбаўляе ганак, які забірае кут у куба і трымае не фігурным апорным слупе лождыю, кампенсаваную на першым паверсе маленькім бытавым вакном. Добры стан, стылёвасць і ансамблевасць патрабуюць рэжыма аховы другой катэгорыі. Будынак добра захаваўся і патрабуе толькі касметычнага рамонта.

Славацкага №21 - будынак быў аднолькавым з домам №19 і нядаўна вельмі моцна перабудаваны з абуральным парушэннем ансамбля і элементарнага густа. Неабходна аднавіць першапачатковы выгляд будынка, а таксама захаваць дамы па Славацкага №14 і №16 каб не разваліць ансамбль па Славацкага №19, №23 і Астроўскага №4а, №б.

Славацкага №23 - першапачаткова двухпавярховы драўляны шматкватэрны дом, які быў пабудаваны на “Залатой горцы” яшчэ да Першай сусветнай вайны і густоўна рэканструяваны ў 30-я гады. Шалёўка на сценах цягай пад вокнамі падзелена на вертыкальную і гарызантальную, пад вокнамі на клін, чысты вугал зруба зафілянгованы. Фрызавыя дэкарацыйныя поясы на двух паверхах, ўтвораны накладной зверху аснаўной вертыкальнай шалёўкай з прапілаванымі канцамі адметны сваёй складанасцю выканання. На парадным фасадзе два бакавых рызаліта функцыянальна пабудаваны пад лоджыі і аздобліны доўгімі на два паверхі падвоенымі калонамі. Па рэканструкцыі 30-х, лоджыі зашклілі, сарганізавалі плоскі навісны карніз, які хавае назкаскатны дах і ярусны паддашны паверх, які трыма прыступкамі ад цэнтра сіметрычна спускаецца да рызалітаў, паверх мае сплашную лінію утвораную маленькімі вокнамі і падваконнай цягай. Добры капітальны стан, цэласнасць з ансамблем вуліцы (будынак – дамінанта раёна), патрабуюць для гэтага дома ахоўнай граматы другой катэгорыі. Неабходна аднавіць задзеланыя уваходы і першасную планіроўку і прызначэнне пакояў.

Рэйманта №16 - аднапавярховы гарызантальна ашалеяваны драўляны дом, з ніскаскатным бляшаным дахам, кампазіцыйная выразнасць якога пабудавана на суадносінах розных па вышыні аб’ёмаў модуляў. Парадная частка ў параўнанні са спальнай мае большыя па памерах вокны, вышэйшую столь і адпаведна высокі дапоўнены атыкам вулічны фасад. Досыць нязграбна, непрапарцыянальна выглядае жылы модуль сарганізаваны на паддашшы, ці гэта вынік пазнейшай перабудовы і няўдалая першапачатковая

задума. У будынку вельмі добра захаваліся шыбы, зашклёныя уваходныя дзверы, казырок адкрытага ганка, які трымаецца на досыць элегантных кансолях. Нягледзячы на тое, што будынак знаходзіцца па-за межамі ансамбля прапанаванага для аховы, што хоць гэта канструктывізм, але саматужны, ён заслугоўвае рэжыма аховы трэцяй катэгорыі. Мажліва стылёвая дабудова з захаваннем парадных фасадаў і аб'ёма будынка.

Ватуціна №4 - двухпавярховы цагляны неатынкаваны будынак грамадскага прызначэння, кампазіцыйная выразнасць якога пабудавана на суадносінах розных па вышыні аб'ёмаў модуляў. Вокны будынка маюць шыбы аднолькавага кшталта, але за кошт падваення, успрымаюцца як розныя па велічыні. Над вокнамі падкрэслены бетонныя балкі сваім гладкім кшталтым і цаментным колерам. Будынак страціў свой нізкі дах, замест якога займеў скатнае на ўсе бакі пакрыццё з карнізам, якое дысануе з першаснай задумай аўтара. Мураваны будынак добра захаваліся – захаваліся аўтэнтычная шыбы. Дом мае прыкметы стыля канструктывізм, і заслугоўвае рэжыма аховы другой катэгорыі. Будынак патрабуе вяртання аўтэнтычнасці пакцыцыя даха і планіроўкі, а так сама касметычнага рамонта.

Горкага №47а - камбінаваны цагляны дом, накрыты высокім дахам з надноўленай дахоўкай. Сцены пакрыты гладкім тынкам высокай якасці. Вялікія шырокія вокны надаюць будынку асаблівую параднасць. З поўдня над модулем аранжырэі цераса аздобленая балюстрадай. На аранжырэі і парадным фасадзе будынак аздоблены нішамі на палову цэгля, па кутах – скатнымі кантрфорсамі. Будынак вельмі добра захаваліся, перажыў капітальны рамонт і патрабуе толькі ахайнага карыстання і назірання за гідраізаляцыяй аранжырэі. Капітальны стан, мастацкія элементы заслугоўваюць для будынка рэжыма аховы II катэгорыі.

Астроўскага №4а - двухпавярховы цагляны шматкватэрны дом, накрыты высокім дахам са шматлікім вокнамі паддашша. Рызалітамі выступаюць аднапавярховыя кутнія модулі, а таксама высокі лесвічны блок. Сцены пакрыты гладкім тынкам. Вялікія шырокія вокны надаюць будынку асаблівую параднасць. Будынак вельмі добра захаваліся і патрабуе толькі ахайнага карыстання і замены пакрыцця даха на першапачатковы – плоскую дахоўку. Капітальны стан, мастацкія элементы, ансамблевасць заслугоўваюць для будынка рэжыма аховы II катэгорыі.

Астроўскага №6 - вялікі капітальны аднапавярховы драўляны дом з мезанінам на чатыры бакі на добрым падмурку, ашалаваныя сцены, вокны і дзверы маюць філянговае абрамленне. Асаблівую цікавасць уяўляе форма даха: ламаны, з выгнутымі ўверх кроквамі, са шматлікімі вокнамі паддашша. За свой добразахаваны стан і упісанасць у ансамбль вуліцы гэты будынак заслугоўвае II катэгорыі аховы. Трэба правесці лапікавы рамонт бляшанага даху з аднаўленнем антэкаразыйнага пакрыцця, каларыстычна гарманічную

афарбоўку шалёўкі не масленай фарбай, перад тым зняўшы папярэднія пласты.

Астроўскага №15 - драўляны гарызантальна ашальяваны двухпавярховы будынак грамадскага прызначэння, кампазіцыйная выразнасць якога адрозніваецца ярусным падзелам за кошт павышанай за кошт атыка цэнтральнай часткі і асіметрычна размешчаным лесвічным блокам, задума дапаўняецца розным памерам вокнаў, паткрэслівая гэтым асіметрыю будынка. Фасады завершаны плоскім навісным карнізам, які хавае назкаскатны дах. Цікавым дапаўненнем ёсць пафарбаваная пад колер бетона, гладкая каменная агароджа, якая прыступкамі адасабляе будынак ад вуліцы і фактычна звязана з высокім цокалем будынка. Дом мае прыкметы стыля канструктывізм, і заслугоўвае рэжыма аховы другой катэгорыі. Будынак добра захаваўся і патрабуе толькі касметычнага рамонта.

Для падтрымання амсамбля з будынкам №15 і за капітальны стан дома неабходна захаваць аднапавярховы драўляны дом з двухскатным дахам, без асаблівых мастацкіх адметнасцяў па адрасу Астроўскага №13.

Дзяржынскага №10 - аднапавярховы драўляны дом з брандмаўэрам, накрыты высокім дахам, з закрытым ганкам па цэнтру. Сцены ашальяваны шырокай гарызантальнай вагонкай пад брус, на кутах імітацыя руста. Дах далёка навісае над кранштэйнамі бэляк столі сваімі выгнутымі уверх кроквамі, кранштэйны аздабляюць карніз будынка. Бакавы і ганкавы франтоны, уваходныя дзверы будынка аздаблены мастацкім матывам “узыходзячае сонца”. На філянговых шыбах сустракаецца унікальны дэкарацыйны элемент – рытм драўляных точаных “пупырышак”. Адметны таксама вокны паддашша. Будынак вельмі добра захаваўся. Сучасная сітуацыя патрабуе толькі касметычнага рамонта. Будынак досыць рэдкі і яркі прыклад польскага мадэрна на Беларусі, так званы “закапаньскі” стыль і заслугоўвае рэжыма аховы другой катэгорыі.

Дзяржынскага №12 - трохпавярховы цагляны неатынкаваны шматкватэрны дом са скатным бляшаным дахам. Вокны маюць лучковыя перамычкі. Функцыянальны характар будынка аздабляюць балконы з клёпанымі абрашоткамі, партал на парадным уваходзе і эркер на ўсе паверхі на паўднёвым фасадзе. Аб’ект рэдкі тэхналагічны прыклад шматкватэрнага дома міжваеннага перыяда, да таго ж мае вельмі добры капітальны стан, таму заслугоўвае рэжыма аховы III катэгорыі.

Дзяржынскага №14 - аднапавярховы неатынкаваны цагляны дом з аднаскатным дахам, утварае двор з домам №12 у глыбіні ад чырвонай лініі вуліцы, варта захаваць гэты будынак для развіцця ансамбля.

Дзяржынскага №20а - двухпавярховы шматкватэрны неашаляваны драўляны дом у глыбіні ад чырвонай лініі вуліцы, варта захаваць гэты будынак для развіцця ансамбля.

Дзяржынскага №22а - маленькі драўляны ашаляваны дом пад двухскатным дахам, на высокім цокалі і з цаглянай прыбудовай, у глыбіні ад чырвонай лініі вуліцы цудоўна упіваны ў стромкі рэльеф, варта захаваць гэты будынак для развіцця ансамбля.

Дзяржынскага №28 - двухпавярховы цагляны неатынкаваны будынак грамадскага прызначэння са скатным дахам і бакавымі рызалітамі. Вокны маюць лучковыя перамычкі і цагляныя прыступкавыя ліштвы. Карніз другога паверха складанай формы аздоблены фрызам з сухарыкамі у цэглу. Будынак перажыў капітальны рамонт. Адноўлены шыбы, філянговыя дзверы з разнымі устаўкамі высокай ступені дэкарацыйнасці. Па рамонце аўтэнтчнымі засталіся толькі сцены, якія і заслугоўваюць для будынка рэжыма аховы III катэгорыі.

Дзяржынскага №30 - двухпавярховы кутні цагляны атынкаваны будынак грамадскага прызначэння са скатным дахам перабудаваны і пашыраны ў сучасны час, ад першапачатковага аб'ёма захаваліся толькі две сценкі. Вокны маюць лучковыя перамычкі і цагляныя прыступкавыя ліштвы. Парадны уваход і кароткі фасад “зрэзанага кута” аздоблены рустам. Ступень захаванасці двухсценак, месца знаходжанне будынка патрабуюць для аб'екта III катэгорыі аховы.